

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. В роботі проаналізовано стан інноваційної діяльності промислових підприємств України, а саме питома вага реалізованої інноваційної продукції, питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, кількість впровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів виробів промисловими підприємствами, джерела фінансування інноваційної діяльності. Розроблено рекомендації щодо покращення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна активність, інноваційна діяльність.

Abstract. The paper analyzed the innovation of industrial enterprises of Ukraine, namely the proportion of sales of innovative products, the share of firms involved in innovation activities, the number of new technological processes and development of new kinds of industry, funding innovation. Recommendations for improving innovation enterprises.

Keywords: innovations, innovative activity, industrial enterprises.

Розвиток економіки країни напряму залежить від рівня та стану інноваційної активності її промислових підприємств, який в свою чергу пов'язаний з низкою чинників, серед яких основними є: рівень підготовки наукових кадрів, рівень фінансування інноваційних проектів на підприємствах, використання венчурного капіталу та інших факторів. Інноваційна активність промислових підприємств є одним із можливих способів підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників та економіки країни в цілому.

Питаннями інноваційної активності промислових підприємств займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких можна виділити праці Федулова Л.І., Шовкун І.А. [1], (питання щодо формування стратегії соціально-економічного розвитку України на інноваційній основі), Романчик Т. В. [2] (дослідження інноваційної активності підприємств, визначення залежності конкурентоспроможності країни на світовому рівні від показників інноваційної активності), Амоші О.І. [3] (опрацьовано методологічні підходи до інноваційного оновлення техніко-технологічної бази промислового комплексу України, Вишневецького В.П., Землянкін А.І. [4] (вивчення тенденції інноваційного розвитку регіонів та шляхи активізації інноваційної діяльності в регіонах), Котлярчика Х.П. [5] (дослідження інноваційних процесів в Україні) та багато інших [6-14].

Аналіз активності впровадження інновацій на промислових підприємствах України свідчить про тенденцію до її зниження, хоча в період з 2001 по 2007 рік вона мала динамічний характер, так питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості в 2001 році склала 6,8%, 2002 – 7%, 2003 – 5,6%, 2007 – 6,7, а в 2014 році зменшилась до 2,5% (в Євросоюзі – 75%). Падіння даного показника з 2007 року в тому числі пов'язано з фінансово-економічною кризою в світі. Однак в багатьох країнах світу наслідки кризи спричинили поштовх до інноваційної активності підприємств, впроваджуючи процесні інновації, які є менш капіталомісткими і спрямовані на економію матеріальних, трудових і енергетичних ресурсів. Однак, в Україні дані тенденції не були враховані, що спричинило падіння розвитку промислових підприємств, зниження конкурентоспроможності продукції, збільшення в експорті продукції первинної переробки, мінеральної сировини.

За даними Державного комітету статистики питома вага підприємств, що впроваджували інновації в період з 2000 по 2005 рік зменшувалася і становила відповідно 14,8% і 8,2%, а з 2006 року почала зростати і в 2014 році склала 12,1% або 1208 підприємств [15]. Дане зростання відбулося за рахунок впровадження продуктивних інновацій таких як виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу, поліграфічна діяльність, основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів хімічної та нафтохімічної промисловості, електронної та оптичної продукції, електричного устаткування.

Інноваційна активність промислових підприємств характеризується також такими показниками, як впровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів виробів. В період з

2007 по 2011 рік спостерігається зростання кількості впроваджуваних нових технологічних процесів з 1419 до 2510 одиниць відповідно але в 2014 році падає до 1743. Щодо освоєння виробництва інноваційних видів продукції спостерігається тенденція до їх скорочення, так у 2014 році промисловими підприємствами України було освоєно виробництво 3661 видів нової продукції, що у сім разів менше показника 2002 р., коли було створено 22847 видів інноваційної продукції.

У 2014р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1208 підприємств, або 12,1% обстежених промислових підприємств (у 2013р. – 1715 підприємств, або 16,8%). Для порівняння у США, Японії, Німеччині й Франції частка інноваційних підприємств становить 70–80% від їх загальної кількості [6]. Серед регіонів більшою за середню в Україні частка реалізованої інноваційної продукції була Сумській, Полтавській, Закарпатській, Херсонській, Івано-Франківській, Харківській та Кіровоградській області [7].

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств оскільки в держави бракує коштів для реалізації інноваційних проектів, а іноземні інвестори не мають бажання вкладати їх в економіку України. Частка власних коштів підприємств на реалізацію інноваційних проектів у 2014р. значно зросла і становила 85% загального обсягу витрат порівняно з 2013 – 72,9%. Фінансову підтримку держави в 201 році отримали 9 (в 2013 – 10 підприємств) підприємств із держбюджету і 12 (в 2013 – 24 підприємства) – з місцевих бюджетів, загальна частка отриманих коштів становила 4,6% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності (у 2013р. – 1,9%) [7,8].

У 2014 році інноваційна активність зросла на підприємствах з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (38,2%), комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (34,0%), інших транспортних засобів (33,9%), підприємства з добування металевих руд (30,4%), підприємства з іншої діяльності щодо поводження з відходами (28,6%) та машинобудування (27,0%) [7].

З проведеного аналізу статистичних даних видно, що інноваційна активність промислових підприємств за останні роки суттєво зменшилась. Про це ще говорить середній коефіцієнт впровадження інновацій, який в Україні не перевищує 5 %. Даний показник показує відсоток прибутку підприємства, який виділяється на модернізацію та впровадження нових технологій і повинен становити більше 15%.

Таким чином проаналізувавши сучасну тенденцію з низькою інноваційною активністю підприємств України розроблено шляхи покращення інноваційної діяльності промислових підприємств, які полягають в наступному.

1. Відпрацювання системи раціональної взаємодії малих венчурних підприємств з середніми та великими підприємствами, яка дає малим підприємствам доступ до фінансових ресурсів, можливість отримання консультацій з питань виробництва, фінансів, управління персоналом, що забезпечує швидкість прийняття рішень та гнучкість управління. Вдосконалення механізму державної підтримки венчурних підприємств шляхом зменшення ставки податку на прибуток.

2. Налагодження державної підтримки промислових підприємств, які активно займаються інноваційною діяльністю шляхом застосування індексу інноваційної активності промислових підприємств, які беруть участь у інноваційних процесах.

3. Вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює впровадження інновацій на промислових підприємствах. Збільшення виконавчої дисципліни міністерств і відомств, налагодження належного контролю за використанням фінансів на інноваційні проекти з боку органів виконавчої влади усіх рівнів.

4. Надання пільгових кредитів, середньострокових кредитів зі зниженими кредитними ставками, субсидій, митних пільг суб'єктам наукової діяльності, які реалізують нову продукцію, нову техніку на ринку, за умови, що прибуток від діяльності буде реінвестовано в розвиток інноваційної інфраструктури.

5. Страхування ризиків, які пов'язані з інноваційною діяльністю підприємств.

6. Розвиток трансферу технологій, який передбачає передачу навичок, знань, технологій, методів виробництва, зразків виробництва між урядами та іншими установами, що робить технології доступними для широкого кола споживачів та забезпечує розвиток науково-технічного прогресу шляхом створення нових продуктів, процесів, матеріалів або послуг.

7. Формування механізму кластерної взаємодії малих промислових підприємств з технологічними інноваціями, призначення якого полягає у забезпеченні досягнення поставлених цілей цими

підприємствами, з урахуванням загального потенціалу підприємства, шляхом побудови ефективних партнерських зв'язків між усіма можливими учасниками кластеру.

8. Забезпечення ефективної співпраці промислових підприємств з Інноваційною палатою України, яка є єдиним неприбутковим громадським об'єднанням громадян України, які зацікавлені в інноваціях та впровадженні нових технологій.

9. Створення досконалої системи інноваційно-інформаційного забезпечення шляхом об'єднання фахівців з різних підрозділів, які займаються науково-дослідними розробками, проектно-конструкторськими роботами, маркетинговими дослідженнями, виробничою реалізацією інновацій, управлінням фінансами та іншими видами діяльності, які пов'язані з реалізацією інноваційних проектів. Така система буде ефективною, при використанні на підприємстві матричної моделі управління, яка об'єднує усіх вище перерахованих фахівців для реалізації інноваційного проекту і має тимчасовий характер.

10. Створення маркетингових груп на підприємстві, які займаються інформаційним забезпеченням новинок на ринку та беруть активну участь у генеруванні нових ідей щодо оновлення асортименту продукції, впровадження нових технологій та впровадження організаційних інновацій на підприємстві.

11. Підготовка інноваційно мислячої молоді шляхом її спрямування на генерування перспективних науково-технічних ідей та пошук шляхів їх практичної реалізації. Підвищення кваліфікації персоналу, який займається інноваційною діяльністю на промислових підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 3. – С. 5–15.
2. Романчик Т. В. Аналіз інноваційної активності України / Т. В. Романчик // Бізнес інформ. – 2014. – № 5. – С. 111-115.
3. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / Амоша О. І. // Економіст. – 2005. – № 6 – С. 28.
4. Амоша О. І. Регулювання регіонального розвитку в Україні [Електронний ресурс] / О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, А. І. Землянкін, та ін. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2790/st_33_7_NEW.pdf?sequence=4
5. Котлярчик Х. П. Розвиток інноваційних процесів в Україні [Електронний ресурс] / Х. П. Котлярчик // – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=72531>
6. Андрощук Г. О. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання / Г. О. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 12. – С. 23–28.
7. Білоконь О. І. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2014 році [Електронний ресурс] / О. І. Білоконь. – Режим доступу : /<http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Ратушняк О. Г. Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України [Текст] / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк // Вісник ХНУ. Серія "Економічні науки". – 2015. – № 2, т. 1. – С. 132-135.
9. Козловський В. О. Управління інноваційним потенціалом промислових підприємств [Текст] : монографія / В. О. Козловський, А. В. Причепа. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 184 с.
10. Козловський В. О. Інноваційний менеджмент [Текст] : практикум / В. О. Козловський, О. Й. Лесько. – Вінниця : ВНТУ, 2006. – 166 с.
11. Адлер О. О. Особливості методики визначення економічної ефективності впровадження інноваційного обладнання на підприємствах гірничодобувної галузі [Текст] / О. О. Адлер, Н. М. Тарасюк // Економіка, освіта, наука: інтеграція та синергія : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Братислава, 18-21 січня 2016 р. - Київ : Вид-во "Центр навчальної літератури", 2016. - Т. 1. - С. 7-8.
12. Нікіфорова Л. О. Теоретико-ігрова модель для вмотивованого законодавчого закріплення механізму інноваційного зростання економіки країни за рахунок випуску високотехнологічної продукції [Текст] / Л. О. Нікіфорова // Економіка та держава. - 2014. – № 11. – С. 63-67.
13. Формування механізму кластерної взаємодії малих підприємств з технологічними інноваціями / Л. Д. Глущенко // Економіка : реалії часу. Науковий журнал. - 2013. - № 5 (10). - С. 109-117.
14. Несен Л. М. Методико-організаційні підходи до становлення інноваційної сфери в Україні [Текст] / Л. М. Несен // Соціально-економічні пріоритети сталого розвитку (збірник наукових праць). –К: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – С. 19-30.
15. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Текст] : статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2013. – 287 с.

Ратушняк Ольга Георгіївна, к. т. н., доцент Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, ogratushnyak@mail.ru.